

11. september 2006

Etikk og kritikk

Av Gro Nystuen, leder av Etikkrådet for Statens pensjonsfond - Utland

Både de etiske retningslinjene for Statens pensjonsfond - Utland, og måten de gjennomføres på, har vært gjenstand for kritikk den siste tiden, bl.a. gjennom oppslag i Dagens Næringsliv. Det er naturlig at vi i Etikkrådet, som er satt til å forvalte de retningslinjene myndighetene har fastsatt, kommenterer den delen av kritikken som handler om hvordan prosessen foregår. Vår oppgave er å gi tilrådninger til Finansdepartementet om uttrekk av enkelte selskaper fra fondets portefølje. Tilrådingene inneholder grundige framstillinger av fakta med kildehenvisninger samt drøftelser av den konkrete anvendelsen av retningslinjene. Utover tilrådingene våre, som er offentlig tilgjengelige både på norsk og engelsk, ønsker vi ikke å kommentere enkeltsaker. Vi ønsker derimot å si noe om prosessen og i hvilken grad denne prosessen tilfredsstiller alminnelige rettsikkerhetsgarantier.

Etikkrådet overvåker systematisk alle selskapene i Pensjonsfondets portefølje – ca 4.000, og avgjør hvilke selskaper som skal gåes nærmere etter i sømmene, dels på bakgrunn av månedlig rapportering om porteføljen og dels på grunnlag av annen informasjon. Etikkrådets mandat er for det første å finne fram til selskaper som er involvert i produksjon av visse typer våpen, og for det andre å vurdere om eierskap i selskaper kan medføre en *uakseptabel risiko for medvirkning* til visse uetiske handlinger. Det er imidlertid bare selskaper som bidrar til grove eller systematiske etiske brudd som kommer i betraktning.

Retningslinjene fastslår at alle selskaper som vurderes for uttrekk skal få anledning til å kommentere grunnlaget for denne vurderingen. Når Etikkrådet har tatt et selskap opp til vurdering og utredet faktum blir det aktuelle selskap tilskrevet og bedt om å kommentere anklagene som vurderingen om uttrekk bygger på. Selskapene blir ofte også bedt om å besvare konkrete spørsmål. Etikkrådet legger vekt på å beskrive påstandene i detalj og å underbygge dem så grundig som mulig. Vi bruker både offentlig tilgjengelig informasjon og dokumentasjon eller utredninger som framskaffes spesielt på oppdrag for rådet. Framsatte påstander underbygges med konkrete kildehenvisninger. Omstridte anklager er alltid underbygget med flere ulike kildehenvisninger. Dette materialet sendes altså til selskapene for deres eventuelle kommentarer eller oppklaringer. Samtidig informeres det om de etiske retningslinjene og at vedkommende selskap vurderes for uttrekk på bakgrunn av disse. Selskapene bes om å svare innen en viss tid. I flere tilfeller har selskaper tatt direkte kontakt med Etikkrådet for oppklaringsrunder. Selskaper som har bedt om det har normalt fått utsettelse. Rådets sekretariat har flere ganger hatt møter med selskaper som har ønsket å gi ytterligere informasjon.

Deler av den kritikken som har vært reist går ut på at denne prosedyren ikke ivaretar hensynet til kontradiksjon, dvs. at selskapene ikke egentlig får anledning til å gi sin versjon av saken. Det har vært hevdet at de aktuelle selskapene i virkeligheten allerede er ”dømt” til utelukkelse når de blir kontaktet. Når prosessen er kommet så langt at selskapene får en grundig fremstilling av anklagene sammen med opplysninger om hvordan disse er fremskaffet, er det ”for sent” for dem å komme inn i prosessen. Jeg har vanskelig for å forstå denne kritikken. Faktisk vil jeg anta at denne prosessen representerer en nærmest universell måte å saksbehandle anklager på. Enten en vil klage på et forvaltningsvedtak, svare på en naboklage eller imøtegå en straffetiltale, er det en selvfølge at anklagene er konkrete og at de er

underbygget og godt dokumentert. Det er atskillig vanskeligere å imøtegå eller tilbakevise vage påstander eller løse rykter.

Det har også vært hevdet at det ikke spiller noen rolle om et selskap svarer på Etikkrådets henvendelser, - selskaper som har svart er likevel blitt utelukket. Det siste er for så vidt riktig. Å svare er ikke ensbetydende med ikke bli utelukket, - vi må jo vurdere innholdet i svaret. De etiske retningslinjene ble utformet med tanke på å sikre en kontradiktorisk prosess og dermed gi selskapene en reell sjanse til å komme med innspill og korreksjoner til Etikkrådets foreløpige konklusjoner. Dette er viktig både av hensyn til selskapene og for å sikre at kvaliteten på tilråkningene skal bli så bra som mulig. Vi synes det er på sin plass å påpeke at dette systemet fungerer: flere selskaper som har vært vurdert for utelukkelse har, nettopp på grunnlag av de svarene de har gitt, likevel ikke blitt utelukket.